

PROBLEMS OF NATIONAL PUBLIC AND PRIVATE LAW

DOI: 10.46340/eppd.2021.8.3.20

Nataliia Milishchuk

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3127-9078>

Lesya Ukrainka Volyn National University, Ukraine

CONTRACT OF SALE UNDER THE LEGISLATION OF UKRAINE: SCOPE AND GENERAL CHARACTERISTICS OF THE CONCLUSION PROCEDURE

Наталія Міліщук

Волинського національного університету імені Лесі Українки, Україна

ДОГОВІР КУПВЛІ-ПРОДАЖУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ: СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОРЯДКУ УКЛАДЕННЯ

In 2014, Ukraine clearly expressed its intention to integrate into the European community. As a result of these extraordinary events, the Association Agreement with the European Union was signed, and in 2019, the European integration and Euro-Atlantic intentions of our state were enshrined in the Constitution of Ukraine. The implementation of systemic legal reforms have become both the consequence and the goal, which also should relate to the field of private law. In addition, the world is undergoing permanent technical development and progress, objects of civil and economic turnover are still unknown, and their legal regime requires regulation. The study of the scope, as well as the general and special procedure for the conclusion of the contract of purchase and sale, has become particularly relevant, taking into account that these kind of contract is the most common contractual institution which mediates the transfer of ownership. In the context of contradictions in the legal regulation of the consequences of non-conclusion of the main contract of sale, it is necessary to apply the provisions of the Civil Code of Ukraine as the main act of civil law. Property law, as a property right, is a classic civil law institution, and therefore it is necessary to amend the Economic Code of Ukraine, providing for the provisions of the previous contract similar to those contained in the Civil Code of Ukraine. Accordingly, the conclusion of the main contract of purchase and sale in court should be possible only in cases provided by the previous contract or acts of civil legislation of Ukraine.

The main factors (conditions) that affect the procedure for concluding a contract of purchase and sale are: the scope and legislative regulation of relevant public relations and a specific subtype of this contract; legal status of the parties to a specific agreement; the legal regime of the subject of the contract of purchase and sale as an object of civil rights; place, method of concluding the contract of purchase and sale and its terms; the nature of the expression of will in the transaction of sale (for example, whether the relevant agreement is concluded voluntarily or compulsorily).

Keywords: transaction, contract, contract of purchase and sale, conclusion of contract of purchase and sale, form of contract of purchase and sale.

Постановка проблеми. У 2014 році Україна чітко продемонструвала свій намір інтегруватися у європейське співтовариство. За результатами цих непересічних подій було підписано Угоду про асоціацію з Європейським Союзом¹, а у 2019 році – закріплено євроінтеграційні та євроатлантичні

¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text> (2021, квітень, 14).

наміри нашої держави у Конституції України¹. Наслідком і одночасно метою виступає також проведення системних правових реформ, що також не можуть не стосуватися і сфери приватного права. Крім цього, у світі відбувається перманентний технічний розвиток і прогрес, з'являються досі невідомі об'єкти цивільного та господарського обороту, правовий режим котрих потребує регламентації. У світлі вищевказаного, варто згадати і про, ініційовану провідними українськими вченими-правниками, Концепцію оновлення Цивільного кодексу України², в якій, наприклад, запропоноване нове бачення визначення права власності (як найбільш повного панування над річчю (майном) у межах, передбачених законом³). Тому, зважаючи, що договір купівлі продажу є найпоширенішим договірним інститутом, який опосередковує перехід права власності, дослідження сфери застосування, а також загального і спеціального порядку його укладення, набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень. Вивченню проблематики сфери застосування та порядку укладення договорів присвятили свої наукові праці багато юристів, серед яких: О.А. Беянович, С.М. Бервено, С.Я. Вавженчук, О.В. Дзера, В.М. Коссака, Н.С. Кузнєцова, З.В. Ромовська, О.С. Яворська та багато інших. Позаяк, особливості укладення договорів купівлі-продажу та сфери його застосування й надалі потребують особливої уваги.

Постановка завдання. Метою даної статті є здійснення детального теоретичного аналізу сфери застосування і проблем правового регулювання порядку укладення договору купівлі-продажу та визначення перспектив його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Однією з найбільш розповсюджених дій людини, які потребують правового регулювання, є укладання цивільних договорів, зокрема договорів купівлі-продажу. Це може бути як найпростіший договір (наприклад, роздрібна торгівля побутовими товарами, харчовою продукцією), так і договір з низкою особливостей, які необхідно передбачити (купівля товарів в розстрочку, договори, що потребують нотаріального посвідчення тощо)⁴.

Існує думка, що в історичному аспекті договір купівлі-продажу з майже 4000 річним розвитком є родоначальником практично усієї загальної частини зобов'язального права⁵. Договір купівлі-продажу належить до засобів регулювання відносин сторін, волевиявлення яких направлене на досягання взаємного інтересу та мети процесу товарно-грошового обміну⁶.

Стаття 655 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)⁷ надає легальне визначення договору купівлі-продажу, передбачаючи, що на його підставі продавець передає або бере на себе зобов'язання передати майно (товар) у власність покупця, а останній приймає чи бере на себе зобов'язання прийняти це майно (цей товар) та заплатити за нього погоджену грошову суму. З. В. Ромовська влучно зазначила, що назва цього договору унікальна в тому сенсі, що лише в ній, на відміну від назв інших цивільних договорів, об'єднано два етапи: пропозицію укласти договір та її прийняття⁸. При цьому, як вказано у науково-практичному коментарі до ЦК України за редакцією професора В.М. Коссака, договір купівлі-продажу має надзвичайно широку сферу застосування – роздрібна купівля-продаж, купівля-продаж на біржах, купівля-продаж цінних паперів, купівля-продаж в процесі приватизації тощо⁹. Підвидом договорів є договори, які відрізняються особливостями, що не мають істотного значення для визначення правової природи договору в цілому. В ЦК України підвидом договорів присвячені переважно окремі параграфи в главах. Наприклад, роздрібна купівля-продаж – підвид купівлі-продажу¹⁰.

¹ Конституція України, 1996 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/conv#Text>> (2021, квітень, 14).

² Концепція оновлення Цивільного кодексу України, 2020 (Робоча група, утворена постановою Кабінету Міністрів України). Київ: ВД АртЕк.

³ Там само, 19.

⁴ Горбунова, Л.М. Богачов, С.В., Іванчук, І.Ф., Трало, Ю.В. (2006). *Договір купівлі-продажу*. Київ: Міністерство юстиції України, Поліграф-Експрес, 3.

⁵ Лунц, Л. А. (1972). *Внешнеторговая купля-продажа (коллизийные вопросы)*. Москва: Юридическая литература, 19.

⁶ Вавженчук, С. Я. (2010). Договір купівлі-продажу: класична доктрина та проблеми українського цивільного права. *Юридичний вісник*, 4 (17), 74.

⁷ Цивільний кодекс України, 2003 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>> (2021, квітень, 16).

⁸ Ромовська, З. В. (2020). *Українське цивільне право. Договірне право: Академічний курс*. Львів: ПАІС, 199.

⁹ Коссака, В. М. (ред.) (2004). *Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України*. Київ: Істина, 546.

¹⁰ Дзера, О. В. (ред.) (2008). *Договірне право України. Загальна частина*. Київ: Юрінком Інтер, 327.

У літературі вказують, що за своєю правовою характеристикою договір купівлі-продажу є консенсуальним, двостороннім (взаємним), відплатним. Його мета полягає в оплатному відчуженні майна (товару) від однієї сторони та передання його у власність іншій стороні¹. Втім, така характеристика стосується цього договору в цілому та може різнитися залежно від конкретного підвиду договору купівлі-продажу, а про різноманітність видів та сфер застосування договорів купівлі-продажу свідчить велика кількість законодавчих актів, що їх регулюють. Тому, існують багато порядків та процедур укладення договорів купівлі-продажу.

За правовими наслідками укладення договір надає досягнутій сторонами домовленості загальнообов'язкової юридичної сили, можливості кожній із його сторін вимагати його виконання в добровільному чи примусовому порядку, а також відшкодування заподіяних його порушенням збитків². Під «порядком укладання договору» розуміють зустрічні дії суб'єктів договору, спрямовані на вироблення умов договору та їх фіксацію у певній формі або на негайне виконання договору (наприклад, у випадку конклюдентних дій)³.

У зв'язку з цим варто згадати про: Закон України «Про цінні папери і фондовий ринок»⁴ (з 01.07.2021 року – Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»⁵); Закон України «Про товарну біржу»⁶ (з 01.07.2021 року – Закон України «Про товарні біржі»⁷); Закон України «Про обіг векселів в Україні»⁸; Закон України «Про приватизацію державного і комунального майна»⁹; Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»¹⁰; Закон України «Про захист прав споживачів»¹¹; Закон України «Про публічні закупівлі»¹² тощо.

Відтак, можемо стверджувати, що головними обставинами, котрі впливають на порядок і процедуру укладення договору купівлі-продажу є сфера виникнення та законодавче регулювання відповідних суспільних відносин, а також конкретний підвид цього договору.

Сторонами договору купівлі-продажу є фізичні особи, юридичні особи, держава України чи інші учасники цивільних відносин відповідно до ст. 2 ЦК України. Так, за загальним правилом, виходячи із положень ЦК України, будь-який договір є домовленістю двох або більше сторін на підставі якої виникають, змінюються чи припиняються їхні цивільні права та обов'язки, та вважається не раніше досягнення згоди стосовно усіх істотних умов у належній формі. Наприклад, з врахуванням правил ст. 206, 208 ЦК України, договір, який повністю виконується у момент його вчинення (окрім того, що підлягає нотаріальному посвідченню чи державній реєстрації), зокрема, між фізичними особами, в тому числі на суму, яка не перевищує двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, між фізичною та юридичною особою можуть бути укладені в усній формі.

¹ Гриняк, А.Б., Кот, О.О., Пленюк, М.Д. (ред.) (2020). *Оновлення Договірному регулювання приватноправових відносин в Україні*. Київ: НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 67.

² Юркевич, Ю.М. (2017). *Договірні форми об'єднань фізичних та юридичних осіб у цивільному праві України: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 30.

³ Полуніна, О. О. (2016). *Договір роздрібною купівлі-продажу за цивільним законодавством України: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук*. Одеса: НУ «Одеська юридична академія», 91.

⁴ *Закон України Про цінні папери та фондовий ринок, 2006* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>> (2021, квітень, 14).

⁵ *Закон України Про ринки капіталу та організовані товарні ринки, 2020* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text>> (2021, квітень, 14).

⁶ *Закон України Про товарну біржу, 1991* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12#Text>> (2021, квітень, 14).

⁷ *Закон України Про товарні біржі, 2020* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text>> (2021, квітень, 14).

⁸ *Закон України Про обіг векселів в Україні* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14/conv#Text>> (2021, квітень, 14).

⁹ *Закон України Про приватизацію державного і комунального майна, 2018* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text>> (2021, квітень, 14).

¹⁰ *Закон України Про охорону прав на винаходи і корисні моделі, 1993* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>> (2021, квітень, 14).

¹¹ *Закон України Про захист прав споживачів, 1991* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>> (2021, квітень, 14).

¹² *Закон України Про публічні закупівлі, 2015* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>> (2021, квітень, 14).

Натомість, договори між юридичними особами, між фізичними та юридичними особами, окрім випадків, визначених ст. 206 ЦК України, між фізичними особами на суму, що перевищує двадцять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, окрім випадків, визначених ст. 206 ЦК України, та інші договори, щодо яких встановлено відповідні законодавчі вимоги – підлягають укладенню у письмовій формі.

Також, за змістом ст. 65 Сімейного кодексу України,¹ чоловік та дружина розпорджаються майном, яке перебуває у їхній спільній сумісній власності на засадах взаємної згоди. Для укладення будь-ким із подружжя договору, що потребує нотаріального посвідчення та (або) державної реєстрації, а також якщо предметом такого договору виступає цінне майно – згода іншого з подружжя має бути поданою у письмовій формі. Також, згода на укладення договору, котрий підлягає державній реєстрації та (або) нотаріальному посвідченню повинна бути нотаріально засвідченою.

Відповідно до ст. 26 ЦК України урегульовано питання правоздатності фізичної особи, а ст. 30-42 ЦК України – встановлено законодавчі правила визначення обсягу цивільної дієздатності фізичної особи. Наприклад, неповнолітня фізична особа вправі самостійно розпоряджатися своїми стипендією, заробітком чи іншими доходами; самостійно реалізовувати права на результати творчої та інтелектуальної діяльності, які охороняються законом; самостійно укладати договори банківського вкладу, банківського рахунку тощо.

Подібно, установчими документами конкретної юридичної особи можуть встановлюватися особливості укладення її уповноваженими особами договорів у ході її господарської діяльності. Так, згідно з ч. 1 ст. 44 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», у статуті товариства може бути встановлено особливу процедуру надання згоди відповідними уповноваженими органами товариства на вчинення конкретних правочинів залежно від вартості предмета договору або інших критеріїв².

Виходячи зі змісту положень Господарського кодексу України (далі – ГК України), господарським є договір, що укладається між суб'єктами господарювання, а також між суб'єктами господарювання та негосподарюючими суб'єктами – юридичними особами. При цьому, за своєю правовою природою господарський договір є цивільно-правовим договором, підтвердженням чому слугує положення ч. 7 ст. 179 ГК України³, з якого вбачається, що такий укладається за правилами, передбаченими ЦК України із врахуванням особливостей, визначених у ГК України та іншими нормативно-правовими актами стосовно окремих видів договорів. Позаяк, якщо загальний порядок укладення цивільно-правового договору передбачає наявність двох стадій – оферти та акцепту – то загальний порядок укладення господарського договору характеризується особливими правилами, наприклад, наявності єдиного двадцятиденного строку для складення та розгляду протоколу розбіжностей.

Заслугове на увагу твердження науковців і про те, що ч.1 ст.181 ГК України не містить заборони стосовно усної форми господарських договорів⁴. Дійсно, якщо проаналізувати у сукупності положення ГК України, то таких обмежень не існує, а можливість укладення договорів між суб'єктами господарювання чи негосподарюючими суб'єктами юридичними особами у спрощений спосіб чи підтвердженням прийняття до виконання замовлень – тільки підтверджує такий висновок. Поряд з тим, на думку О.А. Беяневич, існують два способи укладення господарських договорів – неконкурентний (традиційний) спосіб та конкурентний спосіб (торги)⁵.

З огляду на зазначене, можна зробити висновок, що ще однією істотною обставиною, яка впливає на особливості укладення договору купівлі-продажу є правовий статус сторін конкретного договору.

Відповідно до ст. 657 ЦК України визначено, що предметом договору купівлі-продажу можуть виступати: наявний на момент укладення договору товар у продавця; товар, що буде придбаний, створений чи набутий продавцем у майбутньому; майнові права; право вимоги неособистого характеру.

¹ Сімейний кодекс України, 2002 (Верховна Рада України). *Голос України*, 2002, 38, 26 лют.

² Закон України Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, 2018 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>> (2021, квітень, 14).

³ Господарський кодекс України, 2003 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 18, 2 трав.

⁴ Серебрякова, Ю. О. (2010). Особливості укладення господарських договорів у спрощений спосіб. *Форум права*, 4, 820.

⁵ Беяневич, О. А. (2002). *Господарський договір та способи його укладення*. Київ: Наукова думка, 87, 127.

У юридичній літературі слушно вказують, що набуття об'єктом правовідносин цивільної оборотоздатності характеризується наявністю двох елементів – виникнення самого об'єкта та прав власності на нього, які забезпечують можливість його подальшого переходу серед суб'єктів права¹. Відповідно, з метою висвітлення особливостей укладення договору купівлі-продажу в силу його предмета (об'єкта), варто навести деякі визначення, що наявні у юридичній літературі.

Так, у юридичній літературі вказують, що законодавство України широко оперує терміном товару, але нормативно-правові визначення прив'язані до цілей їх видання і предмета регулювання². Така думка є слушною, адже, наприклад, згідно з п. 14.1.244 Податкового кодексу України, товари – це матеріальні та нематеріальні активи, у тому числі земельні ділянки, земельні частки (паї), а також цінні папери та деривативи, що використовуються у будь-яких операціях, крім операцій з їх випуску (емісії) та погашення³.

З. В. Ромовська, коментуючи поняття предмета продажу, зауважила, що товар – це, як вважав Іван Франко, річ, призначена для продажу⁴. Відтак, зазначимо, що за визначенням ЦК України речами є предмети матеріального світу, стосовно яких можуть виникати цивільні права та обов'язки.

З приводу права вимоги, необхідно згадати, що, на думку Ю.О. Гладь, право вимоги належить до безтілесного майна, яке здатне перебувати у цивільному обігу, а також характеризується двоїстою природою: як суб'єктивне право кредитора вимагати певної поведінки у боржника і як об'єкт, що може переходити від первісного кредитора до нового⁵. Безумовно, що право вимоги особистого характеру не може бути предметом договору купівлі-продажу (наприклад, право на аліменти, відшкодування шкоди, заподіяну здоров'ю тощо).

Стосовно майнових прав, то їх легальне визначення також міститься у ЦК України, згідно з ст. 190 котрого, майнові права як особливий об'єкт є неспоживною річчю та визнаються речовими правами. Втім, такий законодавчий підхід піддається критиці у монографічній літературі. Зокрема, на думку О.С. Яворської майнові права не можуть ототожнюватися з річчю, а тому їх визначення через неспоживну річ є некоректним; учена підкреслює, що речові права в силу їхніх специфічних ознак не можуть виступати самостійним об'єктом зобов'язального правовідношення⁶.

На нашу думку, у цьому аспекті, варто, з одного боку, погодитися, що, зважаючи, що речами є предмети матеріального світу, не зовсім обґрунтовано визначати майнові права неспоживною річчю, а з іншого – не можна відкидати, наприклад можливість «права користування чужим майном (сервітуту)» бути об'єктом договору купівлі-продажу.

Крім цього, у сучасному світі дедалі більшого поширення набувають випадки укладення договору купівлі-продажу щодо об'єктів віртуального світу, наприклад криптовалюти. Криптовалюта – різновид цифрової валюти, облік внутрішніх розрахункових одиниць якої забезпечує децентралізована платіжна система (немає внутрішнього або зовнішнього адміністратора або будь-якого його аналога), що працює в повністю автоматичному режимі. Сама по собі криптовалюта не має якоїсь особливої матеріальної або електронної форми – це просто число, що позначає кількість даних розрахункових одиниць, яке записується у відповідній позиції інформаційного пакета протоколу передачі даних і часто навіть не піддається шифруванню, як і вся інша інформація про транзакції між адресами системи⁷.

Отже, третьою обставиною, яка впливає на порядок укладення договору купівлі-продажу є правовий режим його предмета як об'єкта цивільних прав.

Договір купівлі-продажу, окрім іншого, може бути укладений на біржах, конкурсах, аукціонах (публічних торгах), у місцевостях у яких працюють або відсутні нотаріуси тощо. Окрім іншого,

¹ Міндарьова, М. Ю. (2015). Облігації як об'єкт цивільного обороту: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 122.

² Навчальні матеріали онлайн (2021). *Поняття товару та особливості правового режиму обігу його окремих видів. Господарське право* <https://pidru4niki.com/1350082648674/pravo/ponyattya_tovaru_osoblivosti_gravovogo_rezhimu_obigu_yogo_okremih_vidiv> (2021, квітень, 14).

³ *Податковий кодекс України, 2010* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#Text>> (2021, квітень, 18).

⁴ Ромовська, З. В. (2020). *Українське цивільне право. Договірне право: Академічний курс*. Львів: ПАІС, 213.

⁵ Гладь, Ю. О. (2010). Право вимоги як особливий різновид майна. *Часопис Київського університету права*, 4, 189.

⁶ Яворська, О. С. (2009). *Договірні зобов'язання про передання майна у власність: цивільно-правові аспекти: Монографія*. Тернопіль: Підручники і посібники, 161, 163.

⁷ Вікіпедія (2021). *Криптовалюта* <<https://ru.wikipedia.org/wiki/Криптовалюта>> (2021, квітень, 14).

існують особливості укладення та виконання договорів у випадку передбачення різних умов договору купівлі-продажу, наприклад розстрочення платежу. Право власності за таких умов у покупця на передане та неоплачене майно виникає з моменту укладання договору купівлі-продажу, а відповідно і реєструється одночасно з нотаріальним посвідченням договору¹.

Також, серед науковців давно обговорювалося питання, чи договір укладено в мережі Інтернет, чи Інтернет є лише способом надання товару, аналогічним паперовому каталогу. З цього приводу Р.Б. Шишка та С.В. Резніченко виділяють дві основні точки зору: 1) вибір товарів в інтернет-магазині та формування замовлення є акцептом публічної оферти; 2) оформлення замовлення є зустрічною офертою, яку пропонує покупець². На думку О.О. Полуїної, лібералізація законодавства в сфері регулювання електронного цифрового підпису має провадитися шляхом відмови від зайвих вимог до центрів сертифікації ключів та акредитованих центрів сертифікації ключів, які стримують розвиток відповідного ринку послуг в Україні та сприяють встановленню занадто високих цін, які є надмірними для більшості продавців, що мають намір здійснювати електронну комерцію³.

У літературі також зазначають, що, незважаючи на те, що ЦК України відносить договори роздрібною купівлі-продажу в мережі Інтернет до тих, котрі вважаються укладеними у письмовій формі, у доктрині не висловлена єдина позиція щодо форми, притаманної договорам, чие укладення відбувається з допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, а тому вказують, що остаточну відповідь на ці питання допоможе віднайти судова практика⁴. Позаяк, як видається, у цьому аспекті слушною є думка Ю.О. Патинки, згідно з якою усе спілкування продавців товарів і покупців на сторінках сайтів продавців зводиться до оформлення бланків замовлень, які відсилаються на сервери і є єдиними документами, що закріплюють угоди. Тому, у цих випадках відбуваються обміни документами, що підтверджує додержання форми правочинів⁵.

Таким чином, наступною обставиною, яка впливає на особливості порядку укладення договору купівлі-продажу є місце, спосіб та умови його укладення.

Як вказують у юридичній літературі, за загальним правилом, продавцем за договором купівлі-продажу може бути лише власник майна⁶. Це так званий добровільний порядок укладення договору купівлі-продажу. Однак, винятки з цього правила існують і передбачені, окрім окремих приписів ЦК України (наприклад, ст. 874), зокрема, такими нормативно-правовими актами, як: Закон України «Про виконавче провадження»⁷; Закон України «Про заставу»⁸; Закон України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності»⁹; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Статуту залізниць України»¹⁰ та ін.

¹ Чуєва, О. (2017). Особливості укладання договору купівлі-продажу нерухомості з розстроченням платежу. Істотні умови, порядок посвідчення та забезпечення виконання. *Мала енциклопедія нотаріуса*, 3 (93), 41.

² Шишка, Р. Б. (ред.) (2006). *Цивільне право України: курс лекцій. У 6-ти томах*. Договірне право: Загальні положення та договори на передачу майна у власність. Харків: Еспада, 5 (2), 109.

³ Полуїної, О. О. (2017). Укладення договору роздрібною купівлі-продажу через мережу інтернет. *Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 трав. 2017 р.)* Одеса: Гельветика, 2, 681-682.

⁴ Паєнок, А. О. (2017). Правова характеристика порядку укладення договору роздрібною купівлі-продажу товарів. *Науковий вісник публічного та приватного права*, 5, 1, 106.

⁵ Патинка, Ю. О. (2016). Правові проблеми укладення договору купівлі-продажу з використанням мережі Інтернет. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, 3, 56.

⁶ Коссак, В. М. (ред.) (2004). *Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України*. Київ: Істина, 549.

⁷ Закон України Про виконавче провадження, 2016 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19/conv#Text>> (2021, квітень, 18).

⁸ Закон України Про заставу, 1992 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text>> (2021, квітень, 18).

⁹ Закон України Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, 2009 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17#Text>> (2021, квітень, 18).

¹⁰ Постанова Про затвердження Статуту залізниць України, 1998 (Кабінет Міністрів України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-98-%D0%BF/conv#Text>> (2021, квітень, 18).

Врешті, С.М. Бервено цілком виправдано, крім неконкурентного та конкурентного способів, які виділяються за характером формування волевиявлення, класифікує способи укладення договору ще й за способом узгодження змісту договору. За цим критерієм учений виділяє загальний, спеціальний і судовий порядок укладення договору¹.

Однак, не можна не згадати, що станом на сьогодні в Україні існує дуалізм приватно-правового регулювання на рівні двох кодифікованих актів ЦК України і ГК України, підходи яких щодо окремих принципових аспектів діаметрально протилежні. Наприклад, якщо відповідно до ч. 2 ст. 635 ЦК України, сторона, яка необґрунтовано відмовилася від укладення основного договору, повинна відшкодувати іншій стороні збитки, спричинені такого роду простроченням, то згідно з ч. 3 ст. 182 ГК України – така інша сторона вправі вимагати укладення основного договору у судовому порядку.

У зв'язку із цим варто навести наступні приклади та роз'яснення із судової практики.

Колегія суддів судової палати у цивільних справах Верховного Суду України, розглядаючи справу за позовом О_1 до ТзОВ «Інженерно-комерційний центр «Злата Тавріда» про визнання договору таким, що відбувся, зазначила: «Примушування до угоди, яка ґрунтується на попередньому договорі, чи визнання її укладеною за відсутності згоди зустрічної сторони законом не передбачено, оскільки за порушення умов попереднього договору ч. 2 ст. 635 ЦК України передбачені інші правові наслідки – відшкодування збитків. Крім того, ч. 3 ст. 635 ЦК України передбачено, що зобов'язання, встановлене попереднім договором, припиняється, якщо основний договір не укладений протягом строку, встановленого попереднім договором»².

Вищий господарський суд України, розглядаючи справу за позовом ТзОВ «Нектар» про зобов'язання Відповідача укласти з ним договір купівлі-продажу земельної ділянки на умовах раніше вчиненого попереднього договору купівлі-продажу, дійшов схожої думки, незважаючи на те, що суб'єктами спірних відносин були господарські організації, а домовленість між ними мала характер господарського договору³.

Врешті, Верховний Суд України у Постанові від 02.09.2015 констатував, що «припинення зобов'язання з попереднього договору внаслідок неукладення основного договору протягом встановленого попереднім договором строку унеможливує спонукання до укладення основного договору в судовому порядку, виконання обов'язку в натурі чи виникнення основного договірного зобов'язання як правової підстави для виникнення в набувача права власності на майно»⁴.

Власне, на наше переконання, такі підходи у судовій практиці є абсолютно виправданими, а в контексті суперечностей, передбачених ЦК України та ГК України, застосовувати потрібно положення саме ЦК України як основного акту цивільного законодавства. Зокрема, що стосується описаних вище ситуацій, то необхідно виходити з того, що право власності, як речове право, є класичним цивільно-правовим інститутом, а тому до ГК України необхідно увести зміни, передбачивши положення про попередній договір аналогічні тим, які містяться у ЦК України. Відповідно, укладення основного договору у судовому порядку, зокрема, договору купівлі-продажу, повинно бути можливо винятково у випадках передбачених самим попереднім договором чи актами цивільного законодавства України.

Отже, узагальнюючи слід вказати, що сутнісним фактором, який впливає на порядок укладення договору купівлі-продажу, є характер волевиявлення у правочині, тобто залежить від того укладається відповідний договір у добровільному чи примусовому порядку.

Висновки. Підсумовуючи вищеподане, вважаємо за можливе зробити наступні висновки: а) зважаючи, що договір купівлі-продажу є найпоширенішим договірним інститутом, який опосередковує перехід права власності, дослідження сфери його застосування, а також загального і спеціального порядку його укладення, набуває особливої актуальності; б) основними факторами (умовами), котрі впливають на порядок і процедуру укладення договору купівлі-продажу є: сфера виникнення та законодавче регулювання відповідних суспільних відносин та конкретний підвид

¹ Бервено, С. (2006). Цивільно-правова характеристика укладення договору. *Підприємництво, господарство і право*, 4, 10.

² Ухвала у справі № 6-23141св08, 2009 (Верховний Суд України). *Єдиний державний реєстр судових рішень* <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/3268492>> (2021, квітень, 24).

³ Постанова у справі № 2/73-88, 2010 (Вищий господарський суд України). *Сайт ВГСУ* <http://www.arbitr.gov.ua/docs/28_3011596.html> (2021, квітень, 24).

⁴ Постанова у справі № 6-226цс14, 2015 (Верховний Суд України). *Єдиний державний реєстр судових рішень* <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/49954969>> (2021, квітень, 24).

цього договору; правовий статус сторін конкретного договору; правовий режим предмета договору купівлі-продажу як об'єкта цивільних прав; місце, спосіб укладення договору купівлі-продажу та його умови; характер волевиявлення у правочині купівлі-продажу, тобто укладається відповідний договір у добровільному чи примусовому порядку.

References:

1. Belyanovich, O. A. (2002). *Hospodarskyy dohovir ta sposoby yoho ukladennya* [Economic contract and methods of its conclusion]. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
2. Berveno, S. (2006). Tsyvilno-pravova kharakterystyka ukladennya dohovoru [Civil law characteristics of the contract]. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo* [Entrepreneurship, economy and law], 4, 10. [in Ukrainian].
3. Chuyeva, O. (2017). Osoblyvosti ukladannya dohovoru kupivli-prodazhu nerukhomosti z rozstrochennyam platezhu. Istotni umovy, poriyadok posvidchennya ta zabezpechennya vykonannya [Features of concluding a contract of sale of real estate in installments. Essential conditions, procedure for certification and enforcement]. *Mala entsyklopediya notariusa* [A small encyclopedia of a notary], 3 (93), 41. [in Ukrainian].
4. Dzera, O. V. (ed.) (2008). *Dohovirne pravo Ukrayiny. Zahalna chastyna* [Contract law of Ukraine. The general part]. Kyiv: Yurinkom Inter. [in Ukrainian].
5. Gladio, Yu. O. (2010). Pravo vymohy yak osoblyvyy riznovyd mayna [The right of claim as a special kind of property]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava* [Journal of Kyiv University of Law], 4, 189. [in Ukrainian].
6. Horbunova, L.M. Bohachov, S.V., Ivanchuk, I.F., Tralo, Yu.V. (2006). *Dohovir kupivli-prodazhu* [Purchase and sale agreement]. Kyiv: Ministerstvo yustytisyi Ukrayiny, Polihraf-Ekspres. [in Ukrainian].
7. *Hospodarskyy kodeks Ukrayiny, 2003* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Economic Code of Ukraine, 2003 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine], 18, 2 tr. [in Ukrainian].
8. Hrynyak, A.B., Kot, O.O., Plenyuk, M.D. (ed.) (2020). *Onovlennya Dohovirnoho rehulyuvannya pryvatnopravovykh vidnosyn v Ukrayini* [Update of the Contractual regulation of private law relations in Ukraine]. Kyiv: NDI pryvatnoho prava i pidpryyemnytstva im. akad. F.H. Burchaka NAPrN Ukrayiny. [in Ukrainian].
9. Konstytutsiya Ukrayiny, 1996 (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Constitution of Ukraine, 1996 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/conv#Text>> (2021, April, 14). [in Ukrainian].
10. *Kontseptsiya onovlennya Tsyvilnoho kodeksu Ukrayiny, 2020* (Robocha hrupa, utvorena postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrayiny) [Concept of updating the Civil Code of Ukraine, 2020 (Working Group established by the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine)]. Kyiv: VD ArtEk. [in Ukrainian].
11. Kossak, V. M. (ed.) (2004). *Naukovo-praktychnyy komentar Tsyvilnoho kodeksu Ukrayiny* [Scientific and practical commentary on the Civil Code of Ukraine]. Kyiv: Istyna. [in Ukrainian].
12. Lunts, L. A. (1972). *Vneshnetorgovaya kuplya-prodazha (kollizionnyye voprosy)* [Foreign trade purchase and sale (conflict issues)]. Moscow: Legal literature. [in Russian].
13. Mindarova, M. Yu. (2015). Oblihatsiyi yak obyekt tsyvilnoho oborotu: *dysertatsiya na zdobuttya naukovoho stupenya kandydata yurydychnykh nauk* [Bonds as an object of civil turnover: dissertation for the degree of Candidate of Law]. Kharkiv: Natsionalnyy yurydychnyy universytet imeni Yaroslava Mudroho. [in Ukrainian].
14. Navchalni materialy onlayn (2021) [Learning materials online (2021)]. *Ponyattya tovaru ta osoblyvosti pravovoho rezhymu obihu yoho okremykh vydiv. Hospodarske pravo* [The concept of goods and features of the legal regime of circulation of its individual types. Commercial law] <https://pidru4niki.com/1350082648674/pravo/ponyattya_tovaru_osoblivosti_pravovogo_rezhimu_obigu_yogo_okremih_vidiv> (2021, April, 14). [in Ukrainian].
15. Patynka, Yu. O. (2016). Pravovi problemy ukladennya dohovoru kupivli-prodazhu z vykorystannyam merezhi Internet [Legal problems of concluding a contract of sale using the Internet]. *Aktualni problemy vitchyznyanoi yurysprudentsiyi* [Actual problems of domestic jurisprudence], 3, 56. [in Ukrainian].
16. Payenok, A. O. (2017). Pravova kharakterystyka poryadku ukladennya dohovoru rozdribnoyi kupivli-prodazhu tovariv [Legal characteristics of the procedure for concluding a contract of retail sale of goods]. *Naukovyy visnyk publicnogo ta pryvatnoho prava* [Scientific Bulletin of Public and Private Law], 5, 1, 106. [in Ukrainian].
17. *Podatkovyy kodeks Ukrayiny, 2010* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Tax Code of Ukraine, 2010 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#Text>> (2021, April, 18). [in Ukrainian].
18. Polunina, O. O. (2016). *Dohovir rozdribnoyi kupivli-prodazhu za tsyvilnym zakonodavstvom Ukrayiny* [The contract of retail sale under the civil legislation of Ukraine]: *dysertatsiya na zdobuttya naukovoho stupenya kandydata yurydychnykh nauk* [the dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of legal sciences]. Odesa: NU «Odeska yurydychna akademiya». [in Ukrainian].
19. Polunina, O. O. (2017). Ukladennya dohovoru rozdribnoyi kupivli-prodazhu cherez merezhu internet [Concluding a contract of retail sale via the Internet]. *Tradyttsiyi ta novatsiyi yurydychnoyi nauky: mynule, suchasnist*,

- maybutnye: materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (m. Odesa, 19 trav. 2017 r.)* [Traditions and innovations of legal science: past, present, future: materials of the International scientific-practical conference (Odessa, May 19, 2017)]. Odesa: Helvetyka, 2, 681-682. [in Ukrainian].
20. *Postanova Pro zatverdzhennya Statutu zaliznyts Ukrayiny, 1998* (Kabinet Ministriv Ukrayiny) [Resolution on approval of the Statute of the Railways of Ukraine, 1998 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-98-%D0%BF/conv#Text>> (2021, April, 18). [in Ukrainian].
21. *Postanova u spravi № 2/73-88, 2010* (Vyshchyy hospodarsky sud Ukrayiny) [Resolution in case № 2 / 73-88, 2010 (Supreme Commercial Court of Ukraine)]. *Sayt VHSU* [HCSU website] <http://www.arbitr.gov.ua/docs/28_3011596.html> (2021, April, 24). [in Ukrainian].
22. *Postanova u spravi № 6-226tss14, 2015* (Verkhovnyy Sud Ukrayiny) [Judgment in the case № 6-226tss14, 2015 (Supreme Court of Ukraine)]. *Yedyny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen* [Unified state register of court decisions] <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/49954969>> (2021, April, 24). [in Ukrainian].
23. Romovska, Z. V. (2020). *Ukrayinske tsyvilne pravo. Dohovirne pravo: Akademichnyy kurs* [Ukrainian civil law. Contract law: Academic course]. Lviv: PAIS. [in Ukrainian].
24. Serebryakova, Yu. O. (2010). Osoblyvosti ukladennya hospodarskykh dohovoriv u sproshcheny sposib [Features of concluding business agreements in a simplified way]. *Forum prava* [Law Forum], 4, 820. [in Ukrainian].
25. Shyshka, R. B. (ed.) (2006). *Tsyvilne pravo Ukrayiny: kurs lektsiy. U 6-ty tomakh* [Civil law of Ukraine: a course of lectures. In 6 volumes]. Dohovirne pravo: Zahalni polozhennya ta dohovory na peredachu mayna u vlasnist [Contract law: General provisions and agreements on the transfer of property]. Kharkiv: Espada, 5 (2), 109. [in Ukrainian].
26. *Simeynyy kodeks Ukrayiny, 2002* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Family Code of Ukraine, 2002 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Holos Ukrayiny* [Voice of Ukraine], 2002, 38, 26 February. [in Ukrainian].
27. *Tsyvil'nyy kodeks Ukrayiny, 2003* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Civil Code of Ukraine, 2003 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>> (2021, April, 16). [in Ukrainian].
28. *Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeyskym Soyuzom, Yevropeyskym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony, 2014* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand, 2014 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text> (2021, April, 14). [in Ukrainian].
29. *Ukhvala u spravi № 6-23141sv08, 2009* (Verkhovnyy Sud Ukrayiny) [Judgment in the case № 6-23141sv08, 2009 (Supreme Court of Ukraine)]. *Yedyny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen* [Unified state register of court decisions] <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/3268492>> (2021, April, 24). [in Ukrainian].
30. Vavzhenchuk, S. Ya. (2010). Dohovir kupivli-prodazhu: klasychna doktryna ta problemy ukrayinskoho tsyvilnoho prava [The contract of sale: the classical doctrine and the problems of Ukrainian civil law]. *Yurydychnyy visnyk* [Legal Bulletin], 4 (17), 74. [in Ukrainian].
31. Wikipedia (2021). *Kryptovalyuta* [Cryptocurrency] <<https://ru.wikipedia.org/wiki/Криптовалюта>> (2021, April, 14). [in Ukrainian].
32. Yavorska, O. S. (2009). *Dohovirni zobov'yazannya pro peredannya mayna u vlasnist: tsyvilno-pravovi aspekty: Monohrafiya* [Contractual obligations to transfer property: civil law aspects: Monograph]. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky. [in Ukrainian].
33. Yurkevych, Yu. M. (2017). Dohovirni formy obyednan fizychnykh ta yurydychnykh osib u tsyvilnomu pravi Ukrayiny [Contractual forms of associations of individuals and legal entities in civil law of Ukraine]: *dysertatsiya na здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук* [dissertation for the degree of Doctor of Laws]. Lviv: Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. [in Ukrainian].
34. *Zakon Ukrayiny Pro obih vekseliv v Ukrayini, 2001* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine on the circulation of promissory notes in Ukraine, 2001 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14/conv#Text>> (2021, April, 14). [in Ukrainian].
35. *Zakon Ukrayiny Pro pryvatyzatsiyu derzhavnoho i komunalnoho mayna, 2018* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine on Privatization of State and Municipal Property, 2018 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text>> (2021, April, 14). [in Ukrainian].
36. *Zakon Ukrayiny Pro publichni zakupivli, 2015* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine on Public Procurement, 2015 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>> (2021, April, 14). [in Ukrainian].
37. *Zakon Ukrayiny Pro rynky kapitalu ta orhanizovani tovarni rynky, 2020* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine on Capital Markets and Organized Commodity Markets, 2020 (Verkhovna Rada of Ukraine)].

- Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text>> (2021, April, 14). [in Ukrainian].
38. *Zakon Ukrayiny Pro rynky kapitalu ta orhanizovani tovarni rynky, 2020* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine on Capital Markets and Organized Commodity Markets, 2020 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>> (2021, April, 14). [in Ukrainian].
39. *Zakon Ukrayiny Pro tovarni birzhi, 2020* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine on Commodity Exchanges, 2020 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text>> (2021, April, 14). [in Ukrainian].
40. *Zakon Ukrayiny Pro tovarnu birzhu, 1991* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine on Commodity Exchange, 1991 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12#Text>> (2021, April, 14). [in Ukrainian].
41. *Zakon Ukrayiny Pro tsinni papery ta fondovyy rynek, 2006* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine on Securities and Stock Market, 2006 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>> (2021, April, 14). [in Ukrainian].
42. *Zakon Ukrayiny Pro vidchuzhennya zemelnykh dilyanok, inshykh obyektiv nerukhomoho mayna, shcho na nykh rozmishcheni, yaki перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чий з мотивів суспільної необхідності, 2009* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine On Expropriation of Land Plots, Other Real Estate Objects Located on Them, which are in Private Ownership, for Public Needs or on the Grounds of Public Necessity, 2009 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17#Text>> (2021, April, 18). [in Ukrainian].
43. *Zakon Ukrayiny Pro vykonavche provadzhennya, 2016* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine on Enforcement Proceedings, 2016 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19/conv#Text>> (2021, April, 18). [in Ukrainian].
44. *Zakon Ukrayiny Pro zakhyst prav spozhyvachiv, 1991* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine on Consumer Protection, 1991 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>> (2021, April, 14). [in Ukrainian].
45. *Zakon Ukrayiny Pro zastavu, 1992* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine On Pledge, 1992 (Verkhovna Rada of Ukraine)] *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text>> (2021, April, 18). [in Ukrainian].
46. *Zakon Ukrayiny Pro okhoronu prav na vynakhody i korysni modeli, 1993* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine on Protection of Rights to Inventions and Utility Models, 1993 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>> (2021, April, 14). [in Ukrainian].